

# ثلاثة الأصول وأدلتها (للحرمين (والجمعية

aslu sabaw n'o ka daliluw.

Sheik Muhamadu Al-Tamimi, Alla ka hine a la

Gafe ni be kuma aslu sabaw kan abe jagoya silama kan a ye lon:

Alla lɔni, silamaya dina lɔni, ani Nabipuma Muhamadu lɔni, Alla ka nema ni kisi b'a ma, A b'a sinsin o asluw nafa kan limaniya ni wale pumaw labeni la ka ben Kurana ni Hadisa daliluw ma.

Laslu sabaw n'o ka daliluw.

Sheik Muhamadu Al-Tamimi, Alla ka hine a la.

N'be n'ka gafe damine ni Alla togo ye, dunya hine lawasani tigi ani lahara hine kerekereɓi tigi.

A lon - Alla ka hine ila - ko abe jagoya an kan ko an ye fen nani kalan:

A folo: lɔniya, o ye Alla lon ye, ani a ka kira lon, ani silamaya dina lon ni daliluw ye.

A filana: Ka bara ke ni lɔniya o ye.

A sabana: ka weleli ke ka taga a ma.

A nanina: Ka sabari torow kan minw be i sorɔ a la.

O dalilu ye Alla korotani ka kuma ye: N'be kalan damine ni Alla togo ye min ye dunya hine lawasani tigi ye min ye lahara hine kerekereɓi tigi ye.

﴿وَالْعَصْرَ 1 إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ 2 إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّاصَوْا بِالصَّبْرِ 3﴾

Ne Alla be kalen Wagati la 1

can na, adamadenw bee lajɛni be bone le la 2.

fɔɔ mɔɔɔw minw limaniya la, ka bara pumanw ke, ka ɲɔɔɔn ladi ni can ye, ka ɲɔɔɔn ladi ni sabari ye 3}. [Suratul Asri: 1-3].

Al imam-Shafi'i, Alla kɔɔɔtani ka hine a la, a ko:<sup>1</sup> «Ni Alla tun ma dalilu gere jigi a ka danfenw kan fɔɔ ni sura ni, a tun bena o wasa».

Al imam-Bukhari, Alla kɔɔɔtani ka hine a la, a le fana ko: “Ni ye bonda ye min ba yira ko: Lɔɔniya le be kɔɔn kuma ni bara ɲɛ, o dalilu ye Alla kɔɔɔtani ka kuma ye: {O la, i k'a lɔɔn ko tigi gere teyi ni Alla tɛ, i ka yafa ɲini i ka jurumuɔw la...} [Muhamadu: 9], o la, a y'a damine ni lɔɔni ye” ka kɔɔn kuma ni bara ɲɛ.

A lɔɔn - Alla ka hine ila - ko abe jagoya silamace ni silamamuso beɛ kan ko o ye ko saba ni nugu kalan ani ka bara ke ni o ye:

A fɔɔɔ: ko Alla le ka an dan, ani k'an garijige, wa a m'an toyi gwansan; nga a ka ciladen dɔ ci an ma, ni mɔɔɔ min ka A kan labato, o tigi bena don Alijine kɔɔɔ, ni min ka a sɔɔɔ, o tigi bena don Jahanama kɔɔɔ.

O dalilu ye Alla kɔɔɔtani ka kuma ye:

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ۖ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنَ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾ (16)

{Can na, ne Alla ye ciden dɔ ci aw ma k'a ke sere ye a kan, i nafa n'ye ciden dɔ ci Firawona ma cogo min na 15.

---

<sup>1</sup> Imamuba nani dɔ la kelen le.

Firawona ka ciden sɔsɔ, o la, ne y'a minɛ minɛli la min ka gɛɛ 16}.<sup>1</sup> [Suratul Muzamil: 15-16].

A filana: Alla te diɲɛ ko dɔ ye fara A kan A bato la, hali n'a kɛla Mɛɛkɛ ye min ka surun A la, walima Nabipuma min cila; O dalilu ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ 18

{Ani ko misiriw ye Alla ta le ye, o la, aw kana fɛn si wele ka fara Alla kan 18}. [Suratul Jin: 18].

A Sabana: Mɔɔ o mɔɔ be ciden kan labato, ka Alla kelenbagatiya, o tigi ma kan ka mɔɔ kanu min be Alla n'a ka ciden kɛɛ, hali n'a y'a masurunya mɔɔ le.

O daliluya ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ 22

{I tena jama dɔ sɔsɔ min la ni be Alla la ani lahara lon na, k'a be Alla n'a ka ciden kɛɛbagaw kanu, hali n'o kɛla o faw ye, walima o denw, walima o badenmaw, walima o somɔɔw, Olugu mɔɔ le, Alla ye limaniya sɛbɛ o dusukunw na ani k'o sementiya n'a ka dɛmɛ ye min bɔla a fɛ, ani a bena o don alijine kɔɔ, kɔɔw be bori o duguma, o ye dɛmɛbagaw ye a kɔɔ. Alla diɲɛ na o ma , olugu fana diɲɛna Alla sonli ma, Olugu le ye Alla ta jamakuru ye. Siga t'a la,

<sup>1</sup> O ciden ye an kuntigi Musa ye.

Alla ka jamakuru, olugu le ye kisibagaw ye 22}. [Suratul Mujadala: 22].

A lɔn – Alla k'i kanda ka taga a kan labato ma – ko dina tileni ye – Ibrahima ka dina ye– ka Alla kelenpe bato, ka kɔɔgweya ke dina la Alla ye, ni o ye, Alla ka mɔgɔw bɛɛ yamaruya, ani a k'o dan o kosɔn, i nafa Ale Alla kɔɔtani y'a fɔ cogo min na:

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ 56}

{Ne ma jinaw ni adamadenw dan foyi kosɔn fɔɔ o ka ne bato 56}. [Suratu zariyat: 56]. «O ka ne bato» kɔɔ: ka ne Alla ke kelen ye.

fɛn bɛɛ la belebele min ni Alla ka yamaruyali ke n'a ye, o ye Alla kelenbagatiya ye , o min ye: ka Alla kelenpe bato.

fɛn bɛɛ la belebele min ni Alla ka gwɛni ke ka bɔ a ma, o ye filangafoya ye, o min ye ka fɛn gerɛw wele k'afara Ale kan.

O daliluya ye Alla kɔɔtani ka kuma ye:

{وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا...}

A ye Alla bato, a kana foyi fara a kan ...} [Suratu Nisaa: 36].

N'o y'i pininga ko: a be wajibiya mɔgɔ kan ko a ye aslu saba jumanw le lɔn?

O la, a fɔ ko: Jɔn k'a Matigi lɔn, n'a ka dina, n'a ka Nabipuma Muhamadu Alla ka nema ni kisi b'a ye.

[ laslu fɔɔ].

O la, n'o y'i pininga ko: I Matigi ye jɔn le ye?

O la, a fɔ ko: Ne Matigi ye Alla ye, min ye ne lamɔn, ka danfenw bɛɛ lamɔn n'a ka nɛma ye, Ale le ye ne ka batofen ye; batofen gere te ne fe ni Ale te. O daliluya ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ 2﴾

{Tano be Alla ye, danfenw bɛɛ Tigi 2} [Suratul Fatiha: 2]. Fen min te Alla ye, o ye danfen ye, ne fana ye o danfen do ye.

O la, n'o y'i pininga ko: I y'i Tigi lon ni mun ye?

O la, a fɔ ko: Ni a ka tagamasenw n'a ka danfenw ye.

A ka tagamasenw do ye sufeyɔɔ ni telefeyɔɔ ye, ani tele ni kalo ye.

A ka danfenw do ye, sankolo wolonfila n'o kɔnɔfenw, ani dugukolo wolonfila n'o kɔnɔfenw, ani minw b'o fila ce.

O daliluya ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ 37﴾

{ka bɔ Alla ka tagamasenw la sufeyɔɔ ni telefeyɔɔ ani tele ni kalo, aw kana sujudu bin tele ani kalo ye, aw ye sujudu bin Alla ye Ale min k'o dan, ni aw kɛla k'aw b'a Ale le bato la 37} [Suratu Fusilat: 37].

Ani Alla kɔrɔtani ka kuma:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ 54﴾

{Aw Matigi ye Alla ye, min ye sankolow ni dugukolo dan tele wɔɔ kɔɔ, ka sɔɔ ka sabati masasiginan kan. A be sufeyɔɔ datugu ni telefeyɔɔ ye, a be tugu a kɔ jona jona; tele ni kalo ni lolow koloni le ni a ka yamaruya ye, i toro ma lɔ, danfenw ni yamaruya ye Ata ye. barika be Alla ye, danfen bɛ tigi 54} [Suratul Ahraaf: 54].

Wa Matigi Ale le ka kan ni bato ye; o dalilu ye: Alla kɔɔtani ka kumakan ye:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ 21 الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ 22﴾

{Yaa alu mɔɔw a ye a Matigi bato, min k'a dan ani jona mɔɔw, walasa aw bena Alla ɲe siranya sɔɔ 21

Ale min ka dugukolo fenzen a ye ani ka sankolo lɔ, ani ka sanji jigi kabɔ sankolo la, ka yiridenw falen n'o ye, k'o kɛ garijige ye alugu ye, a kana filana fara Alla kan kasɔɔ a b'a lɔn 22} [ Suratul Bakara: 21-22].

Ibnu kɛsir ko, Alla kɔɔtani ye hine a la: "Ni danfenw ni nugu Danbaga, Ale dɔɔn le ka kan ni bato ye".

Alla ye yamaruya kɛ ni bato sugu minw ye, olu ye: - i nafa: Silamaya, Limaniya, ani ɲumaya; ani o dɔw ye: ka duawu kɛ, ka siran Alla ɲe, k'i jigi la Alla kan, k'i yɛɛ sɛmɛ Alla la, ka nege Alla ka hine la, ka siran a ka jangata ɲe, k'i majigi Alla ye, ka siran Alla

ne, ani ka segi ka taga Alla ma, ani ka deme pini a fe, ani ka tanga pini a fe, ani ka deme pini a fe geleya kow la, ani ka kanatigeli ke a ye, ani dakan t'a ye, Ani bato cogoya gerew, Alla ka yamaruya ke ni minw ye – o bee ye Alla korotani ta ye; o dalilu ye: Alla korotani ka kumakan ye:

﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ 18

{Ani ko misiriw ye Alla ta le ye, o la, aw kana fen si wele ka fara Alla kan 18} [Suratul Jini: 18].

Ni mogo o mogo k'a bato do ke fen gere ye min te Alla ye; o tigi ye filangafo le ye kafiri le; o daliluya ye Alla korotani ka kuma ye:

﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ  
الْكَافِرُونَ﴾ 117

{Ni mogo o mogo ka fen gere wele ka fara Alla kan, kasoro daliluya t'a bolo o bato la, o tigi sara be Alla le bolo, can na kafiru te kisi 117} [Suratul Muhminuun: 117].

A be Hadisa kono:

"الدُّعَاءُ مُحُ الْعِبَادَةِ".

"Duawu ye bato zeme le ye".

O daliluya ye Alla korotani ka kuma ye:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ  
جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ 60

Aw Matigi ko aw ye n'wele n'b'aw jabi, can na minw b'o yere bonya na Ne bato ma, o bena don jahanama kono o ye dogoya bagaw ye a kono 60} [Suratu Gaafir: 60].

Ka siran Alla ɲe o daliluya ye ; Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿...فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

{... Aw kana siran o ɲe aw ye siran Ne ɲe, ni can na aw ye limaniya bagaw ye} [Suratu Aali Imraan: 175].

jigiya ka dalilu; o ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye;

﴿...فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

{ ..O la, ni mɔgo min kela ko i be I Matigi ben ɲogɔnyali jigi la, o tigi ka bara ɲuman ke, a kana foyi fara a Matigi kan a bato la} . [Suratul Kahf: 110].

K'i jigi la Alla kan o dalilu ye, Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿...وَعَلَى اللَّهِ فِتْوَاكَ لَوْ أَنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

{Aw ye a jigi la Alla kelenpe kan, ni a ya sɔrɔ a ye limaniya bagaw ye} [Suratul Maa-ida: 23], Ani Alla ka kuma:

﴿...وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ...﴾

{...Ni mɔgo min k'a jigi la Alla kan, Alla ye o tigi wasa бага ye... } [Suratu Talaq: 3] .

Negela Alla ka hine la, ani siranya ani majigi Alla ye olugu dalilu ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿...إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْـَٔرُونَ فِي الْأَخْيَرَاتِ وَيَذْعَبُونَ رِغَابًا وَرَهْبًا وَكَانُوا لَنَا خُشْعِينَ﴾

{ ...Can na, o tun be teliya ka bara ɲumanw ke ani o be Ne Alla wele kasɔrɔ o Negelanile n'ka hine la ani o be sirana n'ka jangata ɲe, o tun kela majigi bagaw ye Ne Alla ye } [Suratul Anbiya: 90].

Siranya dalilu ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿...فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ...﴾

﴿...O la, a kana siran o ne, a ye siran Ne Alla ne... ﴾

[Suratul Maa-ida: 3].

Ka kɔsegi ka taga Alla ma, o dalilu ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye;

﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ...﴾

﴿ a ye segi a Matigi ma, k'aw yere kolo A ye... ﴾.

[Suratu Zumar: 54].

ka demɛ pini Alla fe, o dalilu ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾

﴿ An be Ile kelen le bato, an be demɛ pini Ile kelen le fe 5 ﴾ [Suratul Fatiha: 5], a nana hadisa kɔɔɔ:

"إِذَا اسْتَعْنَيْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ".

«Ni i be demɛ pini, i ye demɛ pini Alla fe».

Ka tanga pini Alla fe o dalilu ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye;

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾

{Muhamadu a fɔ ko: «Ne be tanga pini fajarikene ci бага fe» 1} [Suratul Falaq:1],

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾

Ani {“A fɔ ko: Ne be tanga pini adamadenw lamɔn masa fe”1}. [Suratu Naasi:1].

ka demɛ pini Alla fe (gereyakɔw)la, o dalilu ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye;

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ...﴾

{I hakili jigi tumana min na a ka deme pini aw tigi fe, A k' aw jabi...} [Suratul Anfal:9].

kantigeli Alla ye o dalilu ye Alla korotani ka kuma ye;

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ 162 لَا شَرِيكَ لَهُ...﴾

{Muhamadu a fo ko: «can na, Ne ka seli, ani n'ka kantigeli, ani n'ka jenenmaya ni n'ka saya ye Alla ta ye, duna bee lajani lamɔ masa»162}

Jenɔɔɔɔn t'A la...} [Suratul An'am, 162-163]. A dalilu ka bo hadisa kɔɔɔ:

"لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ".

«Alla ka mɔɔɔ danga mɔɔɔ min ka kantigeli ke Alla ɔɔɔɔn gere ye».

ka layiru ta Alla ye o dalilu ye Alla korotani ka kuma ye:

﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا 7﴾

{O b'o ka layiru dafa ani o be siran lon do je, lon min ka juguya bena jensen. 7} [Suratul Insan: 7].

### [Laslu filana].

Ka Silamaya dina lon ni daliluw ye, o min ye: ka i yere kolo Alla ye ni a kelenbagatiya ye, ka i yere kolo A ye ni A kan labato ye, ani ka ban filangafoya ni filangafow la.

Silamaya dina ye loyoro saba ye: silamaya, limaniya ani jumaya.

losenw le be ni loyoro kelen kelen bee la.

---

<sup>1</sup> O koro ye ko: n'be o bee ke Alla kelenpe le ye.

Silamaya lɔsenw ye loru: ka sereya ko tigi si teyi ni Alla tɛ ani ko Muhamadu ye Alla ka ciden ye, ani ka seli lɔ, ani ka jaga bɔ, ani ka sunkalo sun, ani ka Alla ka hɔrɔma so heji.

Sereya fila dalilu ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأَوَّلُوا الْعِلْمَ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (18)

{Alla sereya la ko tigi si teyi n'Ale tɛ, ani mɛlɛkɛw ni lɔnikelaw fana b'o sereya - minw ye tilenbaga ye a ka kow la, Tigi gɛɛ teyi ni Ale tɛ, Masa Fangatigi, kolɔn Masa 18}. [Suratu Aali-Imran:18].

O kɔrɔ ye : batofɛn si teyi min ka kan ni bato ye ni Alla tɛ.

«tigi si teyi», o be batofɛnw bɛɛ bali min be bato Alla kɔ.

"Ni Alla tɛ" k'a sabati ko batoli ka kan ka kɛ Alla kelenpe le ye.

Jɛnɔɔɔn t'a la a bato la, i nafa jɛnɔɔɔn t'a la a ka Masaya la cogo min na.

A kɔrɔfɔli min b'a gwɛya, o ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ 26 إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي..﴾

{Wagati ko fɔ Wagati min na Ibrahim k'a fɔ a faceɛ n'a ka mɔɔɔw ye ko: «can na, a be fɛn minw bato la, ne yɔrɔ ma janpani le ka bɔ o ma» 26

N'a ma kɛ Masa ye min ka ne dan...} [Suratu Zukhruf: 26: 27]. Ani Alla kɔrɔtani ka kuma :

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ (64)

{A fɔ ko: «Yaa kitabu dongow, a ye na kuma do ma kuma min dama ka kan an ni ɲɔŋɔŋ cɛ - ko an tena fɛn bato fɔɔ Alla, an tena foyi fara A kan, an tena ɲɔŋɔŋ mine ka kɛ tigiw ye Alla kɔ». n'o y'o kɔ don, aw y'a fɔ ko: «A ye sereya kɛ ko annu ye silamaw ye».(64) [Suratu Aali-Imran: 64].

Ani ka Sereya ko Muhamadu ye Alla ka ciden ye, o dalilu ye Alla kɔɔɔtani ka kuma ye:

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ (128)

{Siga t'a la, ciden do nana a ma ka bɔ a yere kun na, a ka degu b'a tɔɔɔ, hamibaga le a la, makaribaga ni hinebaga le muminuw la 128}. [Suratu Tawuba: 128].

Sereya min b'a yira ko Muhamadu ye Alla ka ciden ye, o kɔɔɔ ye: k'A kan labato a ka yamaruya kow la, ka A ka kibaruyaw cantigiya, k'i yɔɔɔ ma janya A ka gweni kɛ ka bɔ min ma, ani ko mɔɔɔ si kana Alla bato ni fɛn ye fɔɔ A ye min fɔ.

seli, ni jaga dalilu ani Alla kelenbagatiya kɔɔɔɔli, o ye Alla kɔɔɔtani ka kuma ye:

﴿وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾ (5)

{O ma yamaruya foyi la fɔɔ o ka Alla bato, ka kɛ kɔɔɔgeyabagaw ye Alla ye ani tilenbagaw ye dina la,

ka seli lo ani ka jaga bo, O min file ni ye, o le ye dina tileni ye 5}. [Suratul Bayina: 5].

Sun don dalilu; o ye Alla korotani ka kuma ye:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾  
(183)

{Yaa a lugu limaniyabagaw, sun wajibiya la a kan i nafa a wajibiya la mogow kan minw kona a ne, muna aw ka ke Alla nesiranyabagaw ye 183}. [Suratul Bakara: 183].

Heji dalilu; o ye Alla korotani ka kuma ye:

﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَن كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ﴾  
(97)

{Alla ka so heji be Alla fe jagoya ye mogow bee kan se be minw ye, nga ni mogow min kafiriyi a ma, o tuma na, Alla mako te danfenw si la 97}. [Suratu Aali Imran: 97].

Alboyoro filana: Limaniya; o ye bolofaran biwolonfla ni doni, o bee ka belebele ba ye, ka fo ko: tigi gere teyi ni Alla te, o bee ka fitini, o ye ka toro bo sira kan, maloya ye limaniya bolo do ye.

A losenw ye woro ye: ka la Alla la, a ka melekew la, ani A ka gafew la, A ka cidenw la, ani lon Laban la, ani latige la, a puma ni a juguma.

O fen worow dalilu ye Alla korotani ka kuma ye:

﴿لَيْسَ اَلْبِرُّ اَنْ تُوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَن ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتٰبِ وَالنَّبِيِّنَ...﴾

{Numaya te k'i nesin koron fan fe wala telebin fan fe, nga Numaya ye ka la Alla la ani lon laban la

ani melekew la ani kitabu la, ani nabipumaw la...)].  
[Suratul Bakara: 177].

latige dalilu; o ye Alla kɔɔtani ka kuma ye:

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ 49﴾

{can na, n'ye fɛɛn bɛɛ dan ka kɛɛɛ ni latige ye 49}  
[Suratul Kamar: 49].

Alɔɔɔɔ sabana: Numaya - lɔsen kelen le b'a la- o  
ye ka Alla bato i nafo i b'A yela, n'i kɛla k'i t'A  
ye la, i ya lɔn k'A b'i yela.

O dalilu ye Alla kɔɔtani ka kuma ye:

﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ 128﴾

{can na, Alla be ni mɔgɔw ye minw be siran a ɲɛ,  
ani minw be kɔɔumaw kɛ 128} [Suratu Nahl: 128].

Ani Alla kɔɔtani ka kuma:

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ 217 الَّذِي يَرْزُقُكَ جِبْنَ تَقَوْمُ 218 وَتَقَلُّبَكَ فِي  
السُّجْدِينَ 219﴾

{I jigi sɛmɛ Masa fangatigi kan ani lahara hine  
Masa 217

Min b'I ye tuma min na ni be seli la I kelen 218

Ani I ka kinbirikun mine ani I ka tenturu dugu la  
ni tenturu bagaw ye 219).<sup>1</sup> [Suratu Shuharaa 217-  
217].

Ani Alla kɔɔtani ka kuma:

﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْءَانٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ  
شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ...﴾

---

<sup>1</sup> Ni bɛɛ ye seli mankuw ye.

(Ile Alla kira te bara si le ke ani I te Kurana kalan ke, ani aw te kewale si le ke fɔɔ anw (Alla) b'o sereya tuma min na aw b'o kewalew kɛla...). [Suratu Yunus: 61] Foo Ka taga se o Kurana aya laban na.

A daliluya kabɔ Hadisa la: meleke Jibril ka hadisa malɔni, a minɛna kabɔ Umar fe Alla ka diɲe b'a ma, ko:

"بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ، شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ!

Lon dɔ la, an tun be Alla kira fe nɛma ni kisi b' a ma, cɛɛ dɔ bɔla an kan, a ka fani gwɛla kosɔbe, a kunsigi fina kosɔbe, tagama tagamasen si tun te ye a kan ani an kelen si m'a lon, A sigila Nabipuma nɛma ni kisi b'A ma, gerefe, k'a kinbirikun den Alla kira kinbirikun la, k'a bolofila bila a wotofila kan, A ko: Yaa Muhamadu!

أَخْبَرَنِي عَنِ الْإِسْلَامِ؟

N'labɔniya Silamaya la?

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْإِسْلَامُ: أَنْ تَشْهَدَ أَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا، قَالَ: صَدَقْتَ - فَعَجِبْنَا لَهُ، يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ -.

Alla kira nɛma ni kisi b'A ma ko: Silamaya ye ka sereya lɔ ko batofɛn gere teyi ni Allahu taala te, ko Muhamadu ye Alla ka ciden ye, ka seli lɔ, ka jaga bɔ, ka sunkalo sun, ani ka bon heji (Alkaaba) n'a se b'i ye, A ko: I ye can fɔ - an kabakoyala a la, k'a pininga ani k'a ka kuma cantigiya!

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ؟

Meleke Jibril ko: N'lalɔniya Limaniya la?

قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ، قَالَ: صَدَقْتَ.

Alla kira ko: Ka la Alla la, ani A ka melekew la, ani A ka kitabu la, ani A ka cidenw la, ani ka la lon laban na, ani ka la latige la, a puma ma ni a juguma, A ko: "I ye can fo".

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ؟

Jibril ko: N'lalɔniya Numanya la?

قَالَ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ.

Alla kira ko: ka Alla bato i nafa i b'A yela, n'i kela k'i t'A ye la, i ya lon k'A b'i yela.

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ؟

Jibril ko: N'lalɔniya Kiyama wuli wagati la?

قَالَ: مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ.

Alla kira ko: Min piningala o ko la, o tigi te a lon ka temɛ piningali kela kan.

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَاتِهَا؟

Jibril ko: N'lalɔniya Kiyama wuli tagamasenw la?

قَالَ: أَنْ تَلِدَ الْأُمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْخِفَاءَ الْعُرَاءَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ، يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ.

Alla kira ko: jonmuso bena a kuntigimuso wolo, ani i bena sagagenlaw ye minw senakolonw le, minw lankolon le ani fen te minw bolo, o be i waso la jɔɔɔn na bon janw lo la.

قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: يَا عُمَرُ! أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ، أَتَأْكُمُ يَعْلَمُكُمْ دِينَكُمْ".

Umar ko: O kɔfɛ, a tagala, ne tolayi wagati doni, O kɔfɛ, Alla kira ko ne ma: Yaa Umar! I b'a lon jiningali kela ni tun ye jon le ye wa? N'ko: Alla n'a ka ciden le b'a lon, A ko: Jibrila le, a nana k'aw kalan aw ka dina la.

### [Lasulu sabana]

Aw ka Nabipuma Muhamadu lɔni Alla ka nɛma ni kisi b'a ma, Ale ye Muhamadu ye min ye Abdullahi den ye, o min ye Abdul Muttalib den ye, Abdul Muttalib ye Hashim den ye, wa Hashim bola Kuraysi la, Kuraysi bola Arabuw la, Arabuw bola Ismaila la min ye Ibrahim Khalil den ye - Alla ka nɛma ni kisi b'a ma ani an ka Nabipuma.

A sii ye saan biwɔɔ ni saba - a ka saan binani ke ka kɔn Nabipumaya jɛ, a ka saan mугan ni saba ke k'a to Nabipumaya ni cidenya ya la.

A kela Nabipuma ye ni (iqra) ye, A cila ni Suratul Muddathir ye, a ka dugu ye Maka ye.

Alla k'a ci ni bagabagali ye kabɔ filangafoya ma, ani ka weleli ke ka taga Alla kelenbagatiya ma; O dalilu ye Alla kɔɔtani ka kuma ye:

﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝ ۱ قُمْ فَأَنْذِرْ ۝ ۲ وَرَبِّكَ فَكَذِّبْ ۝ ۳ وَتِلْكَ آيَاتُ الْفُطُورِ ۝ ۴ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ۝ ۵ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ ۝ ۶ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ۝ ۷﴾

{Yaa Ile yere datugu бага ni birifani ye1.

Wuli ka bagabagali ke 2.

I tigi fana, I k'A bonya 3

I ka I ka fani sanuya 4  
I ka I yeƐ tige kabɔ nɔɔ la 5<sup>1</sup>  
kana nɛma ke mɔɔw ye walasa I ka dɔ gɛɛ sɔɔ  
kabɔ o fɛ.

I ka sabari I tigi kosɔn 7} [Suratul Mudathir: 1-7].

A kɔɔ:

{قُمْ فَأَنْذِرْ}

{Wuli ka bagabagali ke}: A be bagabagali ke kabɔ  
filangafoya ma, ka weleli ke ka taga Alla  
kelenbagatiya ma.

{وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ}

{I itigi fana, i k'A bonya}

O kɔɔye ko: i tigi bonya ni a kelenbagatiya ye.

{وَتِلْكَ فَطَهِّرْ}

{I ka I ka fani sanuya}

O kɔɔ ye ko: i ka I ka baraw sanuya kabɔ  
filangafoya ma.

{وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ}

{I ka I yeƐ tige kabɔ nɔɔ la}

Nɔɔ: O ye boliw ye, I tige kabɔ o la: o ye, k'o toyi,  
ka I yeƐ lakolonya kabɔ o la ani o bato bagaw.

A ka saan tan ke ka weleli ke ka taga Alla  
kelenbagatiya ma, o saan tan tɛmeni kɔfɛ, o k'A ta  
ka taga sankolo la, ka seli loru faridaya A kan, A seli

---

<sup>1</sup> O ye filangafoya nɔɔ ye.

la Maka saan saba, o kɔfɛ, A yamaruya la ko a ye bo maka ka taga Madina.

Hijra: ye ka bo filangafo jamana la ka taga Silama jamana la.

Hijra ye wajibi ye ni manton kan ka bo filangafo jamana la ka taga Silama jamana la, o kiti dume ni le fo ka taga se lahara wuli ma.

O dalilu ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْنَاهُمْ أَتَيْنَاهُمُ أَنْفُسَهُمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا قَالُوا لَكَ مَاؤَلَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا 97 إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا 98﴾

Melekew be mɔgo minw nii mine kasɔɔ o ye yere kun toɔɔ law ye, o bena o pininga ko: “Aw tun be mun na aw ka dina ko la ni yɔɔ la aw mabo?” O bena fo ko: «An tun lanfoya la dugukolo ko kan», Melekew bena a fo ko: “Yala Alla ka dugukolo tun ma wasa foɔ aw tun be se ka taga tunga la a kan wa?” Ola olugu mɔgoɔw ka sigiyɔɔ ye jahanama ye – o laban yɔɔ cejuguya la. (97)

N’a ma ke mɔgo deseniw ye ceew ni musow ani denmisenw la fere te minw ye, ani bo cɔgo te minw bolo98}. [Suratu Nisaa: 97-98].

Ani Alla kɔrɔtani ka kuma :

﴿يُعِبَادِي الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَسِعَةٌ فَإِنَّي فَاعْبُدُونِ 56﴾

{Yaa ne ka jonw minw limaniya la, can na, ne ka dugukolo lawasani le, o la, aw ka ne kelenpe bato. 56} [Suratul Ankabut: 56].

Bagawi, Alla ka hine a la, ko: "Ni aya jigili kun ye: silama minw tun be Maka o ma taga sigi jamana gere la, Alla y'o wele ni limaniya tɔgo ye".

Hijirah dalilu ka bɔ hadisa la, o ye ciden ka kuma ye nema ni kisi b'a ma:

"لَا تَنْقَطِعُ الْهَجْرَةُ حَتَّى تَنْقَطِعَ التَّوْبَةُ، وَلَا تَنْقَطِعَ التَّوْبَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا".

"hijirah tena ban fɔɔ tubi ka ban, tubi fana tena ban fɔɔ tele ka bɔ teleben fan fe".

Tuma min na A sabati la Madina nema ni kisi b'A ma, a yamaruya la ni Silamaya sariya tɔw keli ye - i nafa: jaga, sun, heji, seli wele, jihuɗu, ka yamaruyalike puman la ani ka juguma bali - A ka saan tan ke ola.

A fatu la Alla ka nema ni kisi b'A ye k'a sɔɔ a ka dina sabatini le, ola ni ye A ka dina ye, fen puma si teyi fɔɔ A y'a ka mantɔn lasu o la, kojugu si teyi fɔɔ A y'o bagabaga ka bɔ o ma.

A ye lasuli ke ka taga kopuma min ma, o ye Alla kelenpe batoli ye, ani Alla be fen minw bee kanu ani A be dipe minw ma.

A ye bagabagali ke kabɔ kojugu min ma, o ye filangafoya ye, ani Alla be fen o fen kɔniya ani A be ban min ma.

Alla y'a ci mɔgɔw bee ma, k'A kuma kan labatoli ke wajibi ye adamadenw ni jinew bee kan ; O dalilu ye Alla kɔɔtani ka kuma ye:

(قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا...)

{A fɔ ko: «Yaa alugu adamadenw, can na, Ne ye Alla ka ciden ye a bεε ma...} [Suratul Aaraf: 158].

Alla ye dina dafa ni Ale ye; O dalilu ye Alla korɔtani ka kuma ye:

﴿...الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...﴾

{...Bi, Ne ye aw ka dina dafa a ye, ka Ne ka nema dafa aw kan, ani ka diɲε ka silamaya ke aw ka dina ye...} [Suratul Maaida: 3].

A ka saya dalilu ye Alla korɔtani ka kuma ye:

﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ 30 ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ 31﴾

{Can na, I bena sa, o fana bena sa 30

O kɔfε, can na, Kiyama lon, a bena sɔsɔli ke a Matigi na korɔ 31} [Suratu Zumar 30-31].

Mɔgɔw fana, ni o sala, o bena kunu; O dalilu ye Alla korɔtani ka kuma ye:

﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى 55﴾

{An (Alla) k'a dan kabɔ dugukolo la, An bena a lasegiko a la, An bena a bɔ a la siɲε geɲε 55} [Suratu Tɔɔha: 55], Ani Alla korɔtani ka kuma:

﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا 17 ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا 18﴾

{ Ani Alla k'alugu dan kabɔ dugukolo la dan cogo numa la 17

O kɔfε, A bena a lasegiko a la saya kɔfε, ani k'a labɔ Kiyama lon bɔli yeɲε yeɲε la 18} [Suratu Nuhu:17-18].

Lakununi kɔfɛ, o bena o jatebo ani o bena o sara o ka kewalew sababu la; o dalilu ye Alla kɔɔtani ka kuma ye:

{...لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى}

{Mun kɔson mɔgo minw be kojugu kɛ, A be olugu sara fɛn na o ka kewalew kɛ, ka kojuma kɛbagaw sara ni fɛnpuma ye}. [Suratu Nnajmi: 31].

Ni mɔgo o mɔgo bana ka la sakakunu ma, o tigi ye kafiri le ye; o dalilu ye Alla kɔɔtani ka kuma ye:

{رَعِمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّيُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ 7}

{Minw kafiriya la, olugu b'a fo k'olugu tena kunu saya kɔfɛ. A fo ko: «On hɔn, N'kali n' Matigi tɔgo la, a bena kunu ka bo saya la, o kɔfɛ a ye min bara, a bena o lon. O ko ka mɔgo Alla ma 7} [Suratu At tagaabun: 7].

Alla ka Ciladenw bɛɛ ci ka o kɛ kibaro duma fɔbagaw ye, ani bagabagali kɛ bagaw; O dalilu ye a Alla kɔɔtani ka kuma ye:

{رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...}

{Cidenw, minw be kibaro dumaw ni bagabagali lase mɔgow ma, walasa adamadenw kana daliluya sɔɔ cidenw cini kɔfɛ...} [Suratu Nisaa: 165].

Cidenw folo ye Nuhu Alla ka kisi b'a ma.

O laban ye Muhamadu ye, nema ni kisi b'A ma, Ale le ye Nabipumaw laban ye, Nabipuma si teyi A kɔfɛ; O dalilu ye Alla kɔɔtani ka kuma ye:

{مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ...}

{Muhamadu te a si facee ye, nga Ale ye Alla ka ciden ye ani Nabinumaw laban...} [Suratul Ahzaab:40].

Dalilu min b'a yira ko Nuhu ye o fɔɔ ye o ye Alla kɔrɔtani ka kuma ye:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ...﴾

{Can na, An(Alla) ye gundo siri kana Ile [Muhamadu] ma, i n'afɔ An (Alla) ye gundo siri kana Nuhu ma cogoya min na ani nabipuma minw nana a kɔ...} [Suratu Nisaa: 163].

Alla ka ciden ci ka taga manton bee lajeni ma- k'a ta Nuhu ma ka taga a bila Muhamadu la - a b'o yamaruya ko o ye Alla kelenpe bato, k'o bali ka tɔgutuw bato ma; Alla kɔrɔtani ka kuma le ye o dalilu ye:<sup>1</sup>

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطُّغُوتَ...﴾

{Can na An (Alla) ka ciden dɔ ci manton bee ma, k'a fɔ o ye ko: «Aw ye Alla bato, aw k'aw yere mabo Tɔgutula...} [Suratu Nahli: 36].

Alla k'a wajibiya mɔgɔw bee kan ko o ka kafiriya Tɔgutula ma ani o ka limaniya Alla ma.

Ibnul Qayyim - Alla ka hine a la- ko: "tɔgutula kɔrɔ: o ye fen ye jon k'a dan teme fen min na- o kela bato fen ye sa, walima jemɔgɔ ye, walima mɔgɔ min kumakan be labato".

---

<sup>1</sup> Tɔgutula ye: fen o fen ni a be bato Alla ko inafɔ jina ni adamden ani fen gerew

Tɔgutuw ka ca, o ka ɲemɔɔɔw ye loru ye: Iblisa (Shitanaba)- Alla k'a danga - ani mɔɔɔ o mɔɔɔ be bato k'a sɔɔ a diɲe ni ne a ma, ani mɔɔɔ o mɔɔɔ be mɔɔɔw wele ka taga a yeɛ bato ma, ani mɔɔɔ o mɔɔɔ b'a fɔ ko a be ko dogoniw lɔn, ani mɔɔɔ o mɔɔɔ be kiti tige ni fɛn gɛɛ ye min te Alla ka kitabu ye.

O dalilu ye Alla kɔɔɔtani ka kuma ye:

﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطُّغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ

أَسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (256)

{Karabali te dina la, Kandaya danfara la ka bɔ fili la. O la, mɔɔɔ o mɔɔɔ kafiriya la tɔgutuw ma, ka limaniya Alla ma, o tigi ye a bolo kɛ juru la min ka fasa, min te se ka tige. Alla ye mɛni masa ye, lɔni masa le fana 256} [Suratul Bakara: 256]. Ni le ye "tigi gɛɛ teyi ni Alla tɛ" kɔɔ ye, ani a be hadisa kɔɔ:

"رَأْسُ الْأَمْرِ: الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ: الصَّلَاةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ".

« Ko kunkolo ye Silamaya ye, a sinsinyɔɔ ye seli ye, a sanfɛ yɔɔ ye jihuɔ ye Alla sira kan ».

Alla le be ko lɔn bagaba ye.

## الفهرس

|                       |    |
|-----------------------|----|
| [ laslu fɔɓ]. .....   | 5  |
| [Laslu filana].....   | 11 |
| [Lasulu sabana] ..... | 18 |